

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้
ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

The Development of Active Learning Activities Using Historical Learning
Resources in Maha Sarakham Province for Students in Social Studies Program,
Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University

นัชชา อุเงิน¹ อมรรัตน์ ช่อประพันธ์² อรวรรณ เจริญรัตน์³

มณณธร จารุโนปถัมภ์⁴ และเจษฎากรณ์ รันศรี⁵

Nutcha Uongoen¹, Amornrat Choprapun², Orawan Charoenrut³

Mannatoon Jarunopatham⁴, and Jesadakorn Ransri⁵

¹⁻⁵ อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹⁻⁵ Lecturer of Social Studies, Faculty of education, Rajabhat Maha Sarakham University

อีเมล: uongoen@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received)

วันที่แก้ไขบทความ (Revised)

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

29 ตุลาคม 2566

15 ธันวาคม 2566

23 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทดสอบ แบบประเมินโครงการแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละของค่าประสิทธิภาพ ค่าสถิติ (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 82.88/81.81 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.73)

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, Active Learning, แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research article were to: 1) develop an active learning activity using historical learning resources in Maha Sarakham province for students in Social Studies Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, 2) study learning achievement an active learning activity using historical learning resources in Maha Sarakham province for students in Social Studies Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, and 3) study satisfaction of an active learning activity using historical learning resources in Maha Sarakham province for students in Social Studies Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University. The sample group consisted of 60 first year students in Social Studies Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University. The research tools were learning activity plans, quizzes, project assessments, and satisfaction assessment forms. The data were analyzed by using statistics including mean, standard deviation, percentage of performance, statistical (t-test) and content analysis.

The research results were found that 1) the efficiency of the development of active learning activities using historical learning resources in Maha Sarakham province was E1 / E2 which was equal to 82.88 / 81.81 compared with the 80/80 criterion which meets the specified criteria, 2) the learning achievement after learning was significantly higher than the pre-study at the .05 level, 3) the satisfaction on active learning activities, in overall, was at a high level ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.73).

Keywords: Learning Activities, Active Learning, Historical Learning Resources

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้มนุษย์ในแต่ละสังคมได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ได้ศึกษาประสบการณ์ทั้งที่เป็นความสำเร็จ และความล้มเหลวเพื่อเป็นเครื่องตัดสินใจการดำเนินการต่อไปในอนาคต ประวัติศาสตร์จึงมีส่วนช่วยให้คนในสังคมนั้นๆ รู้สึกร่วมได้ร่วมชะตากรรมเดียวกัน มีอัตลักษณ์เดียวกัน อย่างไรก็ตาม การที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และชี้ให้เห็นพัฒนาการตามช่วงของเวลาต่าง ๆ จนเกิดความรู้ความเข้าใจอารยธรรมของมนุษย์ เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างของผู้คนในแต่ละพื้นที่ มีเพียง “อาจารย์

ผู้สอนประวัติศาสตร์” ในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ ของหลักสูตรสังคมศึกษาเท่านั้นที่จะสามารถฉายภาพอดีตเหล่านี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน แต่ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา พบปัญหาหลายประการ ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ ปัญหาจากตัวผู้สอนที่ยังใช้วิธีการสอนด้วยการ “เล่าเรื่องอดีตเพื่อให้ท่องจำ” มากกว่า “เล่าเรื่องอดีตเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และตั้งคำถาม” เพราะกลุ่มสาระประวัติศาสตร์เป็นเรื่องการถามเพื่อค้นหาคำตอบจากหลักฐาน มิใช่การเล่าเรื่องเพียงอย่างเดียว (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554) ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ จึงกลายเป็นการเรียนรู้แบบท่องจำ ขาดการคิดวิเคราะห์ มากกว่าที่จะให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์ ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนเกิดความน่าเบื่อหน่าย ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ในที่สุด

ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ของสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่ผ่านมา เป็นการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย หรือที่มักเรียกกันว่า เป็นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Instructor Center) โดยในภาคทฤษฎีผู้สอนมักทำหน้าที่เป็นเพียงผู้บรรยายตามเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพราะธรรมชาติของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มักจะเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ ในบางครั้งผู้สอนอาจใช้วิธีการซักถามผู้เรียนบ้างในบางครั้ง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและควบคุมชั้นเรียนให้ผู้เรียนหันมาใส่ใจกับการเรียน แต่ด้วยปริมาณเนื้อหาที่ต้องสอนมีเป็นจำนวนมาก หากใช้เวลาในการซักถามนานเกินไป อาจทำให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนไม่ทันตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ในส่วนของผู้เรียน มักจะให้ความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติน้อยมาก เพราะปริมาณเนื้อหาในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์มีเป็นจำนวนมาก ต้องท่องจำ และอ่านหนังสือ ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ไม่สนใจเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ค่อนข้างน้อย ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์และเชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามมิติเวลาได้ ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์การเรียนกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ผู้เรียนยังขาดการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นแนวทางการปฏิบัติ ผ่านการสร้างความรู้ของครูและคนในชุมชนที่จะได้นำไปใช้จริงในการเรียนอย่างมีคุณภาพ (อุดม เขยกิจวงศ์, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) และความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มีความสำคัญต่อผู้เรียนที่จะได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่น เป็นการแสวงหาแนวทางการศึกษาใหม่เป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก เป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานที่มีมาทุกยุคสมัย (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิสร จันทรสขุ, 2552; ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2545) แต่ในวงการศึกษาได้ให้ความสนใจและความสำคัญมากขึ้น แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้แนวใหม่ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process of Learning) การเรียนรู้โดยปฏิบัติจริง (Learning by doing) และแหล่งเรียนรู้สามารถช่วยผู้เรียนสร้างความรู้

ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงรู้จักคิดแบบองค์รวม และการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเป็นแหล่งเอื้ออำนวยให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการให้แก่ผู้เรียนได้สมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้ไปสู่ประสบการณ์จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนในรูปแบบ AL อาศัยหลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับระบบทำงานของสมอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นด้านความรู้คิด (Cognitively Active) มากกว่าการฟังผู้สอนในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียวรวมไปถึงการท่องจำแบบที่ผ่านมารูปแบบการเรียนรู้แบบ AL ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูง ที่นอกจากจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากตัวผู้เรียนเองแล้วนั้นยังเป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนอกห้องเรียน (Life-Long Learning) ซึ่งแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญมาก แต่ละแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์ และมีเนื้อหาสาระหลากหลายที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มีกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่น่าสนใจในการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ ทำให้ผู้เรียนได้แต่ความรู้ และความจำจากการบรรยาย มีเพียงบางที่เท่านั้นที่มีกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เหมือน ๆ กัน ไม่ได้จัดเตรียมฝึกและพัฒนาการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่สนใจในการพัฒนา ซึ่งจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีพื้นที่ต่างๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งควรแก่การส่งเสริมการเรียนรู้ อีกทั้งกระบวนการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยการใช้ฐานทางวัฒนธรรมมาพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เกิดกระบวนการพัฒนาทางทักษะและการพัฒนานวัตกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ตามความเหมาะสม รวมถึงเป็นเครื่องมือที่หลากหลายสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (พัสสรณ์ วิวรรณมงคล, 2564)

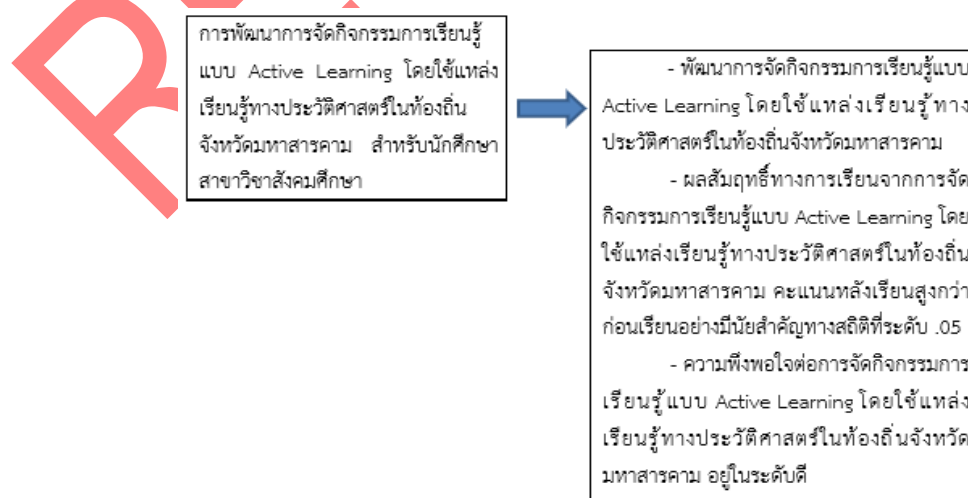
จากปัญหาที่พบและความสำคัญของกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ของสาขาวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้สอนต้องเปลี่ยนการสอนจากภาคทฤษฎีที่เป็นเพียงผู้บรรยายตามเนื้อหาวิชา มาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในวิธีต่าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ให้มีความสำคัญกับสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นสื่อที่ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง ส่งเสริมและกระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและต่อเนื่อง ผู้สอนต้องศึกษาเทคนิคและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการกระตุ้นผู้เรียนให้ได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ การแยกแยะข้อเท็จจริงจากข้อมูลหลักฐานอย่างมีเหตุผล อันเป็นกระบวนการสร้างภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้วิจัยในฐานะผู้สอนในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ของสาขาวิชาสังคมศึกษา มีความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียน

มีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน จากแบบเดิมที่เรียกว่า Passive Learning มาเป็นแบบ Active Learning (AL) ที่เป็นแนวคิดใหม่ที่ปฏิรูประบบการศึกษาแบบเดิม ผู้เรียนจะผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้กระทำลงไป (Bonwell, 1991) และด้วยสาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มีพื้นที่โดยรอบที่เป็นเอกลักษณ์ จึงมุ่งเน้นการปลูกฝังกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษา สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนและเสริมความรู้ตามหลักสูตรของสาขาวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยบูรณาการสู่วิถีชีวิตจริงและถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสู่อนุชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ก่อนเรียนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีการศึกษา 2566 ชั้นปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 60 คน

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน ได้แก่ 1) การเตรียมปัญหา ประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) 2) วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) 3) ลงมือ ทำค้นคว้า สร้างความเข้าใจ (Proceeding) 4) ทบทวนไตร่ตรองแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) 5) นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting) รวมจำนวน 15 ชั่วโมง

3.2 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและจุดประสงค์ของแบบทดสอบของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเท่ากับ 1.00 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเท่ากับ 0.986

3.2.2 แบบประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้จำนวน 1 ฉบับ

3.2.3 แบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ ที่ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและจุดประสงค์ของแบบทดสอบของ ผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเท่ากับ 0.67-1.00

4. การดำเนินการวิจัย

4.1 ออกแบบโครงการศึกษาวิจัยเพื่อขอรับงบประมาณ และศึกษาเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.2 ดำเนินการพัฒนารอบการวิจัย ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

4.3 ดำเนินการสำรวจและคัดกรองแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในการจัดกิจกรรมเสริมให้นักศึกษา

4.4 ทำการประชุมชี้แจงนักศึกษาครูและเป้าหมายการพัฒนาทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest)

4.5 ศึกษาและพัฒนา นักศึกษาครูตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมปัญหาประเด็นแหล่งเรียนรู้ (Preparing) ขั้นที่ 2 วางแผนสู่แหล่งเรียนรู้ด้วยกิจกรรม (Planning) ขั้นที่ 3

ลงมือทำค้นคว้าสร้างความเข้าใจ (Proceeding) ขั้นที่ 4 ทบทวนไตร่ตรอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (Pondering) ขั้นที่ 5 นำเสนอแบ่งปันรายงานผลการศึกษา (Presenting)

4.6 ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) และสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา

4.7 สรุปการดำเนินการและรายงานผลการศึกษาวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), ค่าร้อยละ (%) ของค่าประสิทธิภาพ (E1 /E2) และค่าสถิติแบบ One Sample t-test

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ มีจำนวน 5 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์คุ้มภริบาลาน พระอริยานุวัตรเขมาจารีนุสรณ์ พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม พิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน แหล่งโบราณคดี บ้านเชียงเหียน กุ๋นน้อย ได้ผ่านผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้ได้ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 82.88/81.81

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการพัฒนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.1 การเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ทดลองกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มเป้าหมาย 60 คน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	T-Test	Sig
ก่อนเรียน	30	30	17.40	2.69	16.01*	.05
หลังเรียน	30	30	26.33	2.97		

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า คะแนนผลการจัดการเรียนรู้ด้วย แผนกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พบว่า มี คะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 26.33, S.D. = 2.97) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 17.40, S.D. = 2.69) และค่าสถิติ (t-test) เท่ากับ 16.01 ดังนั้น ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาทำการแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่มทำการเลือกแหล่งเรียนรู้และได้ทำการศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามเกณฑ์การประเมินและตัว บ่งชี้ที่ได้กำหนดไว้ตามการดำเนินการวิจัย ได้ผลการประเมินดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินการพัฒนาโครงการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม

เกณฑ์การประเมินโครงการ	เกณฑ์ที่ 1	เกณฑ์ที่ 2	เกณฑ์ที่ 3	เกณฑ์ที่ 4	เกณฑ์ที่ 5	เกณฑ์ที่ 6	ค่า	ร้อยละ	แปล
กลุ่ม/ชื่อ	องค์ประกอบ โครงการ (3 คะแนน)	วัตถุประสงค์ (3 คะแนน)	กระบวนการดำเนิน โครงการ (3 คะแนน)	วิธีการ/เครื่องมือ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ (3 คะแนน)	การรายงาน ผลการศึกษา (3 คะแนน)	การนำเสนอ และสรุปโครงการ (3 คะแนน)	เฉลี่ย		ผล
กลุ่มที่ 1 พิพิธภัณฑ์คุ้มภริบาลาน พระอริยานุวัตรเขมาจารีนุสรณ์	3	3	3	2	3	3	2.83	94.44	ดี
กลุ่มที่ 2 พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม	3	3	3	2	3	3	2.83	94.44	ดี
กลุ่มที่ 3 พิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน	3	3	2	3	3	3	2.83	94.44	ดี
กลุ่มที่ 4 แหล่งโบราณคดี บ้านเชียงเหียน	3	3	2	2	2	3	2.50	83.33	ดี
กลุ่มที่ 5 กุ๊น้อย	3	3	3	3	3	3	3.00	100	ดี
สรุปเฉลี่ยรวม	3.00	3.00	2.60	2.40	2.80	3.00	2.80	93.33	ดี

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินโครงการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรายเกณฑ์การประเมิน เท่ากับ 2.80 และมีคะแนนการประเมิน รายกลุ่มเฉลี่ยร้อยละ 93.3

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม หลังจากการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความพึงพอใจ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งได้ผลการสอบถามจากผู้เรียน สรุปได้ภาพรวมดังนี้

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รายการสอบถาม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านเนื้อหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้	4.31	0.71	มาก	2
ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.27	0.82	มาก	3
ด้านเจตคติและประโยชน์ในการเรียนการสอน	4.36	0.67	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.31	0.73	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.73) โดยด้านเจตคติและประโยชน์ในการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.67) รองลงมาเป็นด้านเนื้อหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.71) และด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.82)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 82.88/81.81 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.73)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการหาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ได้ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 82.88/81.81 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แผนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้พัฒนาขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและมีการพัฒนาหลายขั้นตอน จนเกิดประสิทธิภาพที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาอย่างเหมาะสม รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ยังมีเนื้อหาที่ใกล้ตัวของผู้เรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดท้องถิ่นของตนเอง และพบเห็นได้จริงสอดคล้องกับปัสสกรณ์ วิวรรณมงคล (2564) กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปในยุคศตวรรษที่ 21 เน้นสมรรถนะให้ เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยการใช้ฐานทางวัฒนธรรมมาพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เกิดกระบวนการพัฒนาทางทักษะ และการพัฒนานวัตกรรมจากแหล่ง

การเรียนรู้ตามความเหมาะสมรวมถึงเป็นเครื่องมือที่หลากหลายสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษา สอดคล้องกับ สุรเดช สิทธิรักษ์ (2564) ที่ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในรายวิชาการจัดการงานส่วนหน้า โรงแรมของนักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูงชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการโรงแรม วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยพาณิชย์การ พบว่า พฤติกรรมการเรียน ที่เรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ในรายวิชาการจัดการงานส่วนหน้าโรงแรม อยู่ในระดับมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรูปแบบ Active Learning โดยใช้การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาที่เรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ มีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 67

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เนื่องมาจากการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ศึกษาเรียนรู้ และค้นคว้าจากสื่อเรียนรู้แหล่งต่าง ๆ ได้ลงพื้นที่ จริงเพื่อสัมผัสประสบการณ์เรียนรู้จากพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนการวางแผนการจัด กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาจากการเรียนรู้ จากการวางแผนการทำโครงการศึกษาเรียนรู้ จากสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น โดยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้ที่ได้รับจากการ นำเสนอเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ไปศึกษา เรียนรู้มา ซึ่งมีการวางแผนอย่างเป็น ลำดับขั้นตอน จึงทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ความรู้เพิ่มมากขึ้นจาก ก่อนศึกษาเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย (2561) ที่เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ที่ตอบสนองเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 ของประเทศไทย ที่เริ่มก้าวสู่การศึกษา 4.0 ที่เน้นการเรียนรู้ยุคดิจิทัล เน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยมี วัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ครู อาจารย์ให้ปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคการศึกษา 4.0 2) เพื่อเสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้เวลาเหมาะสม และทำได้จริง และ 3) เพื่อนำเสนอทางออกเชิงประจักษ์แก่สถานศึกษาในฐานะที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วิชาชีพ นอกจากนี้ งานวิจัยของพัสดกรณ วิวรรณมงคล ที่ศึกษาผลการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับนักศึกษาครู ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 80.04/80.11 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของวิบูล สินธุมาลย์ (2557) ศึกษาผลการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) กับการศึกษาเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า กระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active

Learning) ตามแนวคิด “Teach Less, Learn More” เป็นการส่งเสริมให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีความผ่อนคลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยการฝึกค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ดีขึ้น ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ตอบโจทย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่เน้นย้ำว่า “คุณภาพของคนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ทัดเทียมต่างประเทศ การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของคน ต้องสามารถเตรียมคนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รู้จักคิดวิเคราะห์ ใช้เหตุผล ฝึกทักษะกระบวนการคิด และฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะ”

องค์ความรู้จากการวิจัย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ทั้ง 5 ขั้นตอนดังที่กล่าวมา คือ วิธีการที่หลากหลายในการเรียนรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ปรับแผนกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระอื่นๆ มาเสริมในขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้
2. พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Active Learning ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมอื่นต่อไปเนื่องจากส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. ใน เอกสารชุด แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และ อติสร จันทรสข. (2552). ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจัดปัญหา. นครปฐม: ศูนย์จิตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัสดกรณ์ วิวรรณมงคล. (2564). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับนักศึกษาครู. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิบูล สันธุมลย์. (2557). การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) กับการศึกษาเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์. 18032015145033_article.doc (live.com)
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ ดารณี คำจันง. (2545). สอนเด็กให้คิดเป็น. กรุงเทพฯ : เสริมสิน พรี่ เพรส ชีสเพิ่ม.
- สุรเดช สิทธิรักษ์. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ (Active Learning) ในรายวิชาการจัดการงานสวนหน้าโรงแรม ของนักศึกษา ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการโรงแรมวิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยพนชยการ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยพนชยการ.
- แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2561). การเรียนรู้เชิงรุก : กิจกรรมท้าทายสำหรับผู้เรียนในยุคการศึกษา 4.0. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 8(3), 61-71.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.